

VIERASKIELINEN OPETUS

---

suomalaisissa korkeakouluissa

-arviointiprojektin päätösseminaari

Helsingissä 4.3.1999

SUOSITUKSIA

Seppo Tella

Helsingin yliopisto

Suosituksien rakenne

- Kansallinen taso (makrotaso)
- Korkeakoulutaso (mesotaso)
- Yksilön taso (mikrotaso)
  - Vieraan kielen rooli
  - Pedagogiset käytänteet
  - Opettajaan kohdistuvat vaatimukset
  - Opiskelijavalinnat ja -tuki

Suosituksien perusteluita (1/2)

- Eri korkeakouluja tai niiden VIEKO-ohjelmia ei vertailla keskenään
- Yleistämistä ei tehdä populaatioon vaan arvioitavan ilmiön (vieraskielisen opetuksen) suuntaan
- Suositukset perustuvat arviointiprojektissa kerättyihin havaintoihin ja päätelmiin

Suosituksien perusteluita (2/2)

- Suosituksissa tähdennetään ulkoiselle arviointiryhmälle annettuja tavoitteita, ts. kaikkia eri koulutusohjelmien erityispiirteitä ei oteta esille
- Suositukset tähtäävät VIEKO-ohjelmien tason nostamiseen ja keskustelun virittämiseen – suositukset toimivat pontimena kehittämistyöhön

Suositus 2.3

- Vieraan kielen potentiaali ja relevanssi tulee tiedostaa nykyistä selvemmin.
- VIEKO-ohjelmissa tulee tiedostaa, että **vieraskieli ei ole vain väline (a tool) vaan ihmisen henkistä kapasiteettia ja sosiaalista kanssakäymistä monin tavoin edistävä välittäjä (an empowering mediator) opettajien ja opiskelijoiden sekä sisällön ja kohdekulttuurien välillä.**

Suositus 1.3

- **Sisältö ja kieli** tulee ottaa huomioon tasapainoisesti ja synergisesti ja ne tulee yhdistää tietoisesti hallitusti.
  - Sisällön ja kielen hallittu painottaminen nostaa VIEKO-ohjelman potentiaalia merkittävästi.
  - Harvassa VIEKO-ohjelmassa on vieraan kielen potentiaali tiedostettu, useimmissa se on aliarvostetun laiminlyöty.

Suositus 2.1

- **Opettajien kielitaidon** kohottamiseen tulee kiinnittää paljon huomiota yleensä ja erityisesti heidän oman tieteenalueensa osalta.
- Opettajien tueksi tulee myös rakentaa riittäviä tukijärjestelmiä (kielentarkastuspalveluita, viiteryhmien tukea jne.).

Suositus 3.1

- **Opettajien opetustaitoa** tulee parantaa.
  - Jos opettajalla on heikko vieraan kielen taito ja lisäksi häneltä puuttuu riittävän hyvä opetustaito, on vaarana, että hän turvautuu tavallista enemmän perinteisiin opetuskäytänteisiin, jotka saattavat haitata hänen ja opiskelijoiden välistä interaktiota ja yleensäkin vieraskielisen viestinnän opiskelua.

Suositus 2.5

- VIEKO-ohjelmien **kielenoppimis-tavoitteet** tulee määritellä, ilmaista ja ottaa huomioon nykyistä eksplisiittisemmin.
  - Useimmista arvioiduista VIEKO-ohjelmista puuttuivat selkeästi määritellyt kielenoppimistavoitteet.

Suositus 2.5 (jatkoa)

- VIEKO-ohjelmissa **opiskelijoille asettavat kielitaitovaatimukset** tulee määrittellä heidän tulevien ammattiensa perustalta, jos mahdollista, ja sen mukaan mitä edellytetään kansainvälisessä kontekstissa toimivalta ammattilaiselta hänen erityisalueellaan.

Suositus 4.6

- **Opiskelijoiden opiskelutaitojen** kehittämiseen ja tukemiseen tulee kiinnittää riittävästi huomiota.
  - Eri ulkomaalaisopiskelijaryhmät eivät ole tottuneet suomalaiseen opiskelukulttuuriin.
  - Suomalaisetkaan opiskelijat eivät välttämättä hallitse opiskelutaitoja vieraalla kielellä tapahtuvassa opetuksessa.

Huomautus suositukseen 4.6

- Opiskelutavat ja -tottumukset vaihtelevat maasta toiseen. Jotkut ulkomaalaiset eivät esimerkiksi ole tottuneet kirjallisiin tehtäviin tai esseevastauksiin.
- Sähköpostin käyttö voidaan kokea eri kulttuuripiireissä eri tavoin, vaikkapa etäiseksi tai tylyksi (vrt. 4.8).

Huomautus suositukseen 4.6

- Opiskelu- ja opetustapojen erilaisuus pohjautuu pitkälti oppimisenäkemyksiin.
- Objektivismi–konstruktivismi -jatkumosta toiset opiskelijat ja opettajat ovat tottuneet painottamaan toista päätä, toiset toista. Seurauksena on tilanne, jossa tavoitteet, opiskelutavat ja suhtautuminen niihin ovat ristiriidassa keskenään.

Objektivismi-konstruktivismi

<< OBJECTIVISM		CONSTRUCTIVISM
basic knowledge		advanced knowledge
well-structured domains	ill-structured or complex domains	uncharted domains
convergent outcomes		divergent outcomes
near-transfer outcomes		far-transfer outcomes

Figure 1. A conceptual continuum providing multiple perspectives. (Cole 1992, 28)

Suositus 4.5

- Huomiota tulee kiinnittää **erilaisiin ulkomaalaisopiskelijaryhmiin**, heidän opiskelutarpeisiinsa ja odotuksiinsa.
  - Vaihto-opiskelijat ja arvosanaopiskelijat edellyttävät erilaista kohtelua.
  - Eri opiskelijaryhmien opiskelutarpeet ja -tottumukset ovat erilaisia.

Suositus 4.7

- Ulkomaisten, **omakielisten opiskelijoiden (native speakers) ongelmiin** tulee kiinnittää riittävästi huomiota.
  - Omakielisillä opiskelijoilla on usein erikoisongelmia, erityisesti silloin kun opettajan kielitaito on huomattavan heikko eikä hän pysty sen johdosta ottamaan riittävästi omakielistä henkilöä huomioon.

Suositus 4.7 (jatkoa)

- Ulkomaisten, **opetuskieltä toisena tai vieraana kielenä puhuvien opiskelijoiden ongelmiin** tulee kiinnittää riittävästi huomiota.
  - Opiskelijoilla voi yhdistyä puutteellinen kielitaito vajavaisiin opiskelutaitoihin, jolloin on vaarana, että he syrjäytyvät opetus–opiskelu-prosessista.

Suositus 1.1

- Tarkempaa huomiota on kiinnitettävä (uusien) ohjelmien perustamisen syihin ja tietoiseen pyrkimykseen kohottaa VIEKO-ohjelmien laatua, tavoitteena **state of the art** -taso.
  - Nykytilanne on resurssilähtöinen, VIEKO-ohjelmien määrä on huomattava, mutta **status quo** osin jäsentymätön.

Suositus 4.2

- VIEKO-ohjelman tarjoavan korkeakoulun tulee vakavasti miettiä, pystyykö se todella tarjoamaan ulkomailta tuleville opiskelijoille riittävän kansainvälisen ja heidän odotuksiaan vastaavan opintokokonaisuuden.

Suositus 4.3

- **Ulkomaisten opiskelijoiden rekrytointiin ja valintaan** tulee kiinnittää riittävästi huomiota.
  - Pelkästään kirjallisten hakemusten perusteella valitut opiskelijat ovat toisinaan osoittaneet puutteellista kieli- ja opiskelutaitoa. Seurauksena voi olla opetustilanteen heterogeenistyminen ja opetustavoitteiden huono saavuttaminen.

Suositus 4.4

- Korkeakoulujen **kansainvälistymisprosessissa** tulee kiinnittää huomiota siihen, että ulkomaisia opiskelijoita on riittävän paljon (“kriittisen massan periaate”).
  - Vain muutaman ulkomaisen opiskelijan läsnäolo ei tee ohjelmaa kansainväliseksi.
  - Ulkomaisten opiskelijoiden määrän lasku on aina oire jostain jota pitää analysoida.

Suositus 1.2

- VIEKO-ohjelma vaatii **oman suunnitteluprosessin**, jatkuvaa seuranta ja opetussuunnitelman sopeuttamista muutoksiin
  - VIEKO-ohjelma ei parhaimmillaan ole vastaavan suomenkielisen ohjelman käännös vaan tarkoin omaksi kokonaisuudekseen suunniteltu ja systemaattisesti ohjattu kokonaisuus.

Suositus 1.4

- VIEKO-ohjelmissa tulee lisääntyvässä määrin tutkia mahdollisuuksia käyttää **myös muita vieraita kieliä kuin englantia.**
  - Eri kielten käyttö on suorassa yhteydessä eri korkeakoulujen kansainvälistymisprosessiin.

Suositus 1.5

- VIEKO-ohjelmien **opettajien kielitaitoon** tulee kiinnittää entistä enemmän huomiota.
- Opettajien **kielitaidon perusvaatimustaso** tulee tiedostaa nykyistä selvemmin.
- Opettajien kielitaidon parantamismahdollisuuksia tulee lisätä ja aktiivisesti tukea.

Huomautus suositukseen 1.5

- On tunnustettava se tosiasia, että kaikki oman tiedon- tai tieteenalueensa asiantuntijat eivät osaa, halua tai voi toimia vieraskielisen opetuksen ekspertteinä.
- Heidän oikeuttaan olla opettamatta vieraalla kielellä on kunnioitettava.

Suositus 2.2

- Opettajien tulee tiedostaa puutteelliseen kielitaitoon liittyvät uhat.
  - Puutteellinen kielitaito voi johtaa esim. opetettavan sisällön yksinkertaistamiseen, koska opettaja ei pysty ilmaisemaan riittävän nyanssoidusti haluamaansa ajatusta.
  - Puutteellinen kielitaito voi vaikuttaa opetus–opiskelu-prosessiin hyvinkin haitallisesti.

Suositus 2.4

- Kielikursseja tulee järjestää ja yhä useamman opettajan tulee (voida) osallistua kielikursseihin, jotka auttavat VIEKO-ohjelmien toteuttamista ja opetussuunnitelmallista suunnittelua.
- Sisällön ja kielen tasapainottamiseksi tulee järjestää säännöllisiä sisältöasian-
tuntijoiden ja kieliasantuntijoiden välisiä kokouksia.

Suositus 2.6

- Kielitaidon **sujuvuuden** lisäksi tulee kiinnittää huomiota vieraan kielen käytön **tarkkuuteen**; tarkkuus on kielitaidon toinen tavoiteltava ulottuvuus.
  - On toki ymmärrettävää, että laajamittainen vieraan kielen käyttö ja mahdollinen työharjoittelu ulkomailla lisää opiskelijoiden suullista kielitaitoa (sujuvuus) ja antaa itseluottamusta kielen puhujana.

Huomautus suositukseen 2.6

- Vieraan kielen taidossa pidetään yleisesti **ymmärrettävyyttä** lähtötasona: jos kielenkäyttäjä ei saa viestiään ymmärrettävästi esille, seuraa viestintäkatkos.
- Ymmärrettävyyden jälkeen tulee tehostaa **sujuvuutta** ja hyvän ammattikielitaidon tuntomerkkeihin kuuluu myös **tarkkuus.**

Suositus 1.6

- Käytössä olevaa hallinnollis-tekniistä **terminologiaa ja käsitteistöä** tulee tarkistaa jatkuvasti.
  - Arviointiryhmän havainnoima terminologian käyttö oli toisinaan harhaanjohtavaa, erityisesti yliopisto- ja ammattikorkeakoulu-sanastojen välillä.

Huomautus suositukseen 1.6

- Esimerkiksi termejä **academic, faculty, degree, polytechnic** käytetään joidenkin VIEKO-ohjelmien esitteissä ja julkaisuissa tavalla, joka voi aiheuttaa väärinkäsityksiä erityisesti ulkomailla.
- Samaa merkitysten lievästi harhaanjohtavaa ekspansiota esiintyi myös suullisessa kielenkäytössä.

Suositus 1.7

- Ammattikorkeakouluissa tavattavaa **kaksoistutkintojen** asemaa tulee pohtia valtakunnallisesti ja antaa asiasta tarvittaessa lisämääräyksiä.
  - On myös mietittävä onko tarkoituksenmukaista, että yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen välille syntyy tässä suhteessa perustavaa laatua olevaa eroa.

Suositus 1.8

- Ammattikorkeakoulujen (usein) ulkomaisesta **työharjoittelusta** korvattavaa opintoviikkomäärää tulee tarkistaa ja luoda yhtenäisempi käytäntö, joka kuitenkin ottaa riittävästi huomioon eri korkeakoulujen ominaispiirteet.
  - Työharjoittelusta annetaan tällä hetkellä vaihteleva määrä opintoviikkoja.

Suositus 3.2

- VIEKO-ohjelmien opetus- ja opiskelutilanteisiin kytkeytyviä ja kätkeytyviä **erityiskysymyksiä** tulee ratkoa hienovaraisen tehokkaasti.
  - Tällaisia kysymyksiä ovat mm. eri-ikäisten ja erilaisia opintokokonaisuuksia suorittavien opiskelijoiden ymmärtävä kohtelu opetustilanteissa, joissa edustuvat monikulttuuriset ja monikieliset tunnuspiirteet.

Huomautus suositukseen 3.2

- VIEKO-ohjelmien opiskelija-aines on heterogeenista. Opettajien on osattava kuunnella ja tulkita herkästikin niitä tunteja ja kokemuksia, joita erilaiset opiskelijat tuovat opetus- ja opiskelutilanteisiin.
- Empatia, kohteliaisuus ja dialogismi ovat eräitä kulttuurienvälisen viestinnän peruspilareita.

Suositus 3.3

- **Opetustekniikan** (educational technology) käyttöä tulee lisätä.
  - VIEKO-ohjelmissa ja kulttuurienvälisessä viestinnässä on luontevaa käyttää modernia tieto- ja viestintätekniiikkaa, esim. videoneuvottelua, sähköpostia, postituslistoja, World Wide Webiä, Internetia ja yleensäkin verkostopohjaisen opiskelun (network-based learning, NBL) välineistöä.

Suositus 3.4

- Opetushenkilöstön tulee ymmärtää suomalaista **korkean kontekstin mukaista viestintäkulttuuria**.
  - Tyypilliset viestintäpiirteet voidaan ymmärtää epäkohteliaisuudeksi, tylyydeksi ja jopa rasistisiksi piirteiksi, jollei niiden taustaa tiedosteta. Vastaavasti on ymmärrettävä matalan kontekstin kulttuureille tyypillisiä viestintäpiirteitä.

Korkean kontekstin kulttuuri

■ Tyypillisiä piirteitä

- käytä epäsuoraa viestintää
- käytä vähän sanoja, puhu “vain asiaa”
- lue rivien välistä
- älä toista jo kerran sanottua
- älä käytä turhaan henkilönimiä
- ole täsmällinen, epätäsmällisyys on epäkohteliaisuutta

Suositus 3.5

- Opettajien tulee osata tasapainottaa **omakielisten ja ei-omakielisten kielenpuhujien mahdollisuudet** viestiä VIEKO-ohjelmissa.
  - Omakieliset puhujat ovat suuri lisäarvo opetukselle, mutta parhaiten he palvelevat kokonaisuutta silloin, kun opettaja osaa ohjata opetustilanteita tasapuolisesti.

Suositus 3.6

- VIEKO-ohjelmissa tulee ottaa tasapuolisesti huomioon **sekä ulkomainen että suomalainen sisältö**.
  - On pidettävä riittävä huoli siitä, että myös ammattialan suomenkielinen käsitteistö ja terminologia hallitaan, jotta VIEKO-ohjelman suorittanut suomalaisopiskelija ei ajaudu oman kulttuuripiirinsä ulkopuolelle.

Suositus 4.1

- On kiinnitettävä riittävästi huomiota opetuksen järjestäjän **kansainvälisen yksikön ja varsinaista opetusta toteuttavan laitoksen tms. väliseen yhteistyöhön.**
- Kaikkien opetusmateriaalien, oppaiden ja tiedotteiden tulee olla saatavilla opiskeltavalla vieraalla kielellä.

Suositus 4.8

- VIEKO-ohjelmissa tulee kiinnittää riittävästi huomiota **opiskelun ohjantaan ja valvontaan**.
  - Monissa maissa ohjaussuhde rakentuu usein ja säännöllisesti toteutuvien tapaamisten varaan. Suomessa ohjaus voi olla muodollisempaa eikä välttämättä yhtä säännöllistä.

Huomautus suositukseen 4.8

- Suomessa opiskelun ohjaus on yhä useammin elektronista (mm. sähköposti), mikä voi johtaa opiskelijan kokemaan psykologiseen syrjäytymiseen. Jos ohjannassa käytetään telematiikkaa tai muita elektronisia välineitä, on varmistuttava, että (sekä suomalaiset että ulkomaiset) opiskelijat mieltävät tällaisen ohjannan mahdollisuudet ja osaavat käyttää sitä myös itsekin.

